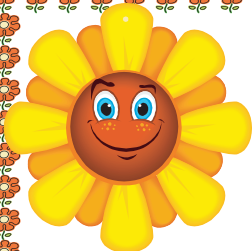


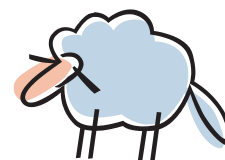
Hembygdsbladet

Årgång 13, nummer 3
Augusti 2011

Enhörna Hembygdsförenings
informationsskrift



HÖSTMARKNAD



Söndagen den 28 augusti, kl. 13-16

HEMBYGDSMUSEET

Hembygdsföreningens årliga höstmarknad vid museet genomförs som vanligt sista söndagen i augusti. Hemvändardagen har den kommit att kallas då gamla och nya Enhörnabor samlas för att träffas och höra vad som hänt sedan sist. Som seden bjuder har vi försäljning av lokala alster.

- * grönsaker och honung från trakten * nyrökt siklöja (om det "nappar") *
- * hemslöjd från bygden * fiskdamm för barnen * kaffeservering *
- * grillad korv * hembakat bröd * tombola * fårklappning *
- * utställning av veteranfordon * konstverk *
- * underhållning*



V Ä L K O M M E N

PS Vi tar mycket gärna emot saker till lotterivinster, hör av dig till Olle. Anne-Marie tar gärna emot alla sorters hembakt bröd. Vill du delta på marknaden? Hör av dig till Leif. (på sid 4 finns kontaktuppgifter)

Visning av gamla lantbruksföremål från Enhörna Söndagen den 25 september kl. 13 - 16

Sven-Eric visar lantbruksredskap som skänkts till Hembygdsföreningen genom åren. På grund av att många av föremålen är ganska skrymmande kan vi inte ha dem i museet utan förvarar dem i **Äleby-ladan**. Sven-Eric berättar om de olika redskapen och deras historia. Följ också ärtornas dans genom ärttriören.



EKENSBERGS TEGELBRUK

Sedan medeltiden har tegeltillverkning förekommit i Mälardalen. Rik tillgång på lämpliga leror och goda transportmöjligheter på Mälaren gynnade produktionen. Det lär ha funnits 12 tegelbruk i Enhörna – kanske det på Slandön var ett av de tidigaste? Godsen hade ofta tegeltillverkning för såväl eget bruk som för avsalu.

Både **Lurbruket** och **Madans tegelbruk** tillhörde Ekensberg. Madabruket med ugn för 60 000 tegel upphörde tidigare, okänt när, men där var full produktion 1798.

Lurbruket var det första av två bruk vid Ekensberg. I handlingar från 1798 efter Michael von Törne (1726-1796), finner vi:

vid LurBruket :

2ne välfda TegelUgnar som rymma 50,000 Tegel ihop, med sina piphus – Nu den ena är under bygnad,

En stor Tegellada med Tegelpelare 200 alnar lång och ofvan botten med Tegeltak,

2ne Stora Lador med dubbla bottnar, trädstolpar och underslagne,

3ne Kranhus med järnkranar,

2ne Pumpstockar med deras rum, gångar och Reservoirer,

2ne ganska rymlige Torkhus

Fyra stycken byggningar af Sten och träd med 30 inredda rum för Tegeldrängar

2ne Fähus och nödiga foderrum,

En ny lastbrygga.

År 1859 producerar Lurbruket 100 000 handslaget murtegel /år. Den tiden förekom ingen helårsdrift.

Man fick inte fram leran vintertid. Inga sandskutor gick på Mälaren.

En beskriven metod var att på hösten gräva upp leran till strängar för att sedan få den mer lättarbetad efter vinterkylan. Nu finns inget bevarat om det tillämpats vid något av Ekensbergs tegelbruk.

Från alkärret kördes leran med oxar. I Lurbrukets omgivning berättar alla dessa stora gropar om var materialet hämtats – lera som grävdes med spade och handkraft. Teglet forslades till Stockholm med pråmar. Lastbryggan låg vid vattnet nedanför ugnen. Under Lurbrukets tid tjärades och lagades pråmar på land på Ankarudden vid bryggans östra sida.

Mälardalens tegelbruk var vanligt mål för småländska arbetsvandringar. I grupper gick de hela vägen. Man tog sig också till Stockholm /båt. Men det fanns även ortsbefolkning bland tegelbruksarbetarna.

Tillverkningen startade i början av maj och pågick in i oktober. Småländska arbetarna bodde i Gamla Bruket och skötte själva sitt hushåll. I huset, som senare kallats Sofiastugan, bodde gumman Karin. Under tegelsäsongen höll hon affär för bruksarbetarna. Karin hade en lucka i köksgolvet. Där under, i källaren, förvarade hon mat, kaffe, socker, salt, snus och annat som tegelkarlarna kunde behöva.



Spårbunden lervagn. Nr 2 fr v Carl Johan Andersson f.1864, från Backa sedan Hammaren. Bilden från Ekensbergs eller Lerviks tegelbruk.

Mur av stora gråstenar som inramat brännugnarna är nu enda synliga spåren av Lurbruket.

Tillgängliga leran tog slut. Längre ner, mitt emot Jurstaholm, startar då gårdens andra tegelbruk **Ekensbergs Tegelbruk**. Där tillverkades tegelsten, märkt EB, mellan åren 1885 och 1906. Var säsong slutade alltid med taktegel-tillverkning.

Det nya tegelbruket blev något modernare. På en smalspårig räls, lagd mot Fagervik, drogs

lervagnarna av oxar, senare av hästar. Men fortfarande grävdes allt med spade. Sedan matjorden skyfflats bort lastades vagnarna med leran. 1892 kom uppfinningen telefonen till Enhörna. En av de få abonnenterna var Ekensberg. Senare drogs telefonlinje mellan tegelbruket och kontoret i slottet.

En del arbetare återkom år efter år. När smålänningarna kom vandrande med sina färggranna väskor då visste man att det var dags starta tegelbruken. Väskorna, som beskrivits av två sagesmän, var 50-60 cm i storlek. Arbetarna bodde nu i Fagervik och i en stor barack med järnspis. Brukets siste tegelmästare, *Slagarn*, var Per Adolf Karlsson, f. 1858. Vid Slagarstugan höll hans hustru Lovisa en affär i gårdsboden. Den var till för arbetarna under tegelsäsongen. En gång i veckan kom bröd från bagaren i Stjärna. På Jurstaholm kvällsmjökade man lite tidigare för

bruksarbetarna. Några kom roendes med 3-4 plåtflaskor var då man hämtade till varandra.

Säsongen 1906 blev den sista för Ekensbergs Tegelbruk. Rivningen började först 1916. Därmed var Ekensbergs tegelepok till ända. Men, ännu vittnar de många stora groparna, lertagen, om omätliga timmars slit med enkla spadar.

Barbro E Sjöström

Källor:

Handlingar efter Michael von Törne, 1798
Hist.-Geogr.- o Statistiskt Lexikon öfver Sverige, Band I, 1859

Sagesmän: Andersson Helge f. 1898
Bomler Karl Evert f. 1925
Eriksson Kristina f. 1908
Johansson Erik f. 1898
Wahlstedt Gunborg f. 1900
Wahlstedt Josef f. 1892
Söderlund Jerker f. 1920

Nationaldagsfirandet 2011

Årets nationaldagsfirande skedde i ett fantastiskt försommarväder. Närmare 150 personer (nytt rekord!) såg fanborgen som gick från Överenhörna kyrka till museet. Efter att publiken hälsats välkommen framförde Enhörnas körer Små- och Sångfåglarna några sånger under ledning av vår Helena Cronholm.



Helena Cronholm leder barn- och ungdomskören



Lennart Jacobs

Årets högtidstalare var Enhörnabon Lennart Jacobs, präst och aktiv i Enhörnakören. Med en blandning av allvar och humor påminde han om den tacksamhet vi alla ska känna över att bo i ett öppet och vackert land och tänka på att vårda det. Tack Lennart för de eftertänksamma orden!

Efter talet fick vi njuta av en kombinerad dans och sångföreställning, framförd av Sångfåglarna! Skrat-ten och applåderna var många.



Sångfåglarna Alva Billingfors, Wilma Jardhagen, Nora Johansson, Leia Czornyj, Emilia Roos och Tilda Bastås framför en eldig dans.

Traditionsenligt avslutades firandet med att vi tillsammans sjöng nationalsången.

Efter detta dukade folk upp medhavd kaffekorg och passade på att se de nya utställningarna i såväl Småsom Storskolan. Det var mycket minglande och kvällen hann bli sen innan flaggan halades.

/Leif



En underbar försommarkväll vid museet

Enhörna Hembygdsmuseum - inte bara för enhörnabor

Det blev succe' Och invasion. Vi hade minst 100 besökare. Massor från Södertälje, de kom cyklande (1,5 timme ut och lika mycket tillbaka), moppeåkande, veteranbilsåkande, sportbilsåkande, vanligt bilåkande ... och kanske på andra sätt. Dessutom kom Enhörnabor som inte hade varit på vårt museum på många år.....

Så inleddes den rapport som våra museivakter gav från söndagen den 26 juni. Och så har det fortsatt, inte med 100 besökande varje söndag, men ofta omkring 50 personer som uppskattat inte bara moppeutställningen utan hela museet och som också slagit sig ner för att fika en stund.

Vår museiintendent Olle Karlsson har lett arbetet med att bygga ut utställningen. Där finns nu en kopia av gamla brandstationen med originalbrandsprutan från 30-talet, en tegelutställning, delvis baserad på material från Sandvikens tegelbruk, skomakarhörna samt förstås moppar, cyklar, gräsklippare, tält, campingattiraljer m.m. från gamla tider.

I småskolan har toaletten renoverats och där håller en dassutställning på att skapas. I fotosalen visar några skyltdockor kläder och miljöer från förr.
/Leif



Olle, i hembygdsvästen, berättar om moppesemestern



Ett exempel på ett mycket vackert utedass i Enhörna. (hos Maud Andersson)



Mopeder, motorcykel och campingplatsen.



Matts Arthursson beundrar Grevinnan Signhild Aminoff.

Har du inte besökt museet i år så passa på att göra det. Söndagar 13 - 16.



Enhörna Hembygdsförenings styrelse:

Leif Tellestedt, ordförande	tel: 550 447 05	(leif.tellestedt@telia.com)
Olle Karlsson, vice ordf	tel: 550 440 37	(olov.karlsson@live.se)
Britt-Mari Gylefors, sekr	tel: 550 421 30	(b.gylefors@telia.com)
Birgitta Wulkan, kassör	tel: 550 491 28	(birgittawahlstedtwulkan@hotmail.com)
Anne-Marie Andersson	tel: 550 420 16	(anne-marie.majhem@telia.com)
Mona Elveskog	tel: 550 420 28	(elveskog@telia.com)
Carin Falk	tel: 550 495 44	(carin_cronsater@spray.se)
Gertrud Nilsson	tel: 550 421 25	(gertrud@skogshyddan.eu)
Bo Staflund	tel: 552 461 35	

Box 39, 15023 Enhörna, Medlemsavgiften är 100/150:-/år (enskild/familj), Plusgiro 23 89 45-0

Hembygdsmuseet hålls öppet söndagar juni-sep, 13.00 - 16.00. Tag kontakt med någon i styrelsen om du vill besöka museet vid annan tidpunkt. Museets tel: 550 420 87 Besök föreningens hemsida: www.enhorna.nu